

Visat núm. 2
(octubre 2006)

Apropar-se a la vastíssima obra de Josep Pla (Palafrugell, 1897-Llofriu, 1981), més que suscitar respecte, és un estímul per a la lectura: una adjectivació precisa i el gust pels detalls són motius suficients per endinsar-se en la seva *Obra completa*, i que fan de Pla el prosista més prolífic i popular de la literatura catalana contemporània.

L'*Obra completa* de Josep Pla —publicada per Edicions Destino— no és només el recull definitiu de gairebé tota l'obra planiana, sinó la versió definitiva, reelaborada i corregida diverses vegades pel mateix autor. Ja el 1956, l'Editorial Selecta havia iniciat la publicació dels textos de Pla, però la mort del seu editor, Josep M. Cruzet, el 1962, va aturar aquesta tasca editorial al volum XXIX. Una dècada més tard, Edicions Destino va reiniciar aquesta escomesa des de l'inici.

La paradoxa planiana fa que *El quadern gris* (llibre escrit en la seva vellesa) iniciï l'*Obra completa* de Destino mostrant-se com un veritable diari de joventut, quan avui sabem que *El quadern gris* de 1966 no és únicament el que Pla va escriure en els anys 1918-19. El llibre té més d'un moment de redacció. *El quadern gris* no només és un dietari, sinó un perfecte recurs literari on Pla evoca tota la seva experiència. Aquest dietari està retocat i ampliat, és a dir, ficcionalitzat.

L'obra de Josep Pla és autobiogràfica en un sentit extensiu (i excessiu) perquè, en definitiva, l'autor sempre hi és present com a observador. La mateixa distribució i reescriptura de l'*Obra completa* fa de Pla un autor paradoxal. Ingènuament antic perquè pretén reproduir el seu afany de realitat d'una manera radical, i conseqüentment contemporani perquè moltes de les narracions de Pla són susceptibles de trencar la divisió tradicional de gèneres literaris: hi existeix una trama (doncs, és narrativa), hi evoca sentiments (llavors, és lírica) i, finalment, s'hi mostren personatges, el «personatge» Josep Pla (té, doncs, un component èpic). Pla es mou entre la unitat de voler fer una definitiva *Obra completa* i aquesta fragmentació de gèneres.

La literatura per a Josep Pla és el reflex d'una societat determinada en un determinat moment. L'escriptor empordanès va mantenir l'essència d'un notari compromès amb la seva realitat, que aixeca acta de fe del món que l'envolta. Això el porta a escriure de temes molt diversos: sobre gastronomia (*El que hem menjat*), viatges (*En mar*), política (*Cròniques parlamentàries (1933-1934)*) o retrats (*Homenots*).

Adjudicant rellevància a l'anècdota més breu i utilitzant els records, Pla ho observa tot: els grans moments històrics (més vinculats a la seva experiència periodística) i els petits detalls de la vida (que escoren cap a un lirisme que evita apropaments al romanticisme i a la fàcil retòrica). Pla fugí de la metafísica i de la transcendència. Aquest materialisme de pagès comporta un viure al dia, un escepticisme continu i una estreta relació amb un paisatge que mai no idealitza, sinó que constantment apareix humanitzat. El passeig funciona com a font de coneixement enfront d'una geografia assequible i accessible: «A mi m'agraden les vistes panoràmiques, però com tots els espectacles il·limitats i romàntics em produeixen una buidor d'estómac excessiva. M'agraden més les coses acotades, concretes i els detalls. Les panoràmiques volen joventut i ésser sensible a una retòrica vagarosa, infantil i fàcil». (*Un petit món del Pirineu*).

L'escepticisme fa que es desenganyi davant la idea de progrés de l'espècie humana. Pla és antropopessimista i contrari a qualsevol canvi sobtat. És un hereu literari dels moralistes francesos: Montaigne, Chateaubriand, Pascal. A més dels autors esmentats, les influències planianes són diverses: Baroja, Unamuno, Nietzsche, Taine, Stendhal, Chesterton, Maquiavel, Baudelaire, Shakespeare, Spinoza, Rousseau, Pirandello o Hugo.

Amb grans dosis d'humor —trenca contínues expectatives— i fent-se el pagès aconsegueix adoptar una distància amb el món: «La política i el periodisme, la gramàtica i la retòrica, el manual i l'acadèmia, no són la fullaraca de la vida? Jo no canviaria pas la vida de la gent d'aquest poble sense església i sense rellotge amb la dels nostres pobres poetes optimistes tan enravenats i carregats de misèria. Sentit de la vida? Aquí el teniu el sentit de la vida» (*El quadern gris*). Viatgi o no, el punt de vista de Pla és localista i detallista. Apropar-se a Pla avui és acostar-se encara a una figura polèmica, fascinant i contradictòria. La seva literatura mostra un ferri compromís amb l'objectivitat. «La primera obligació d'un escriptor és observar, relatar i manifestar, l'època en què es troba. Això és infinitament més important que les inútils i estèrils temptatives per arribar a una originalitat salvatge i primigènia» (*La vida amarga*).

Tornar a escriure és, gairebé sempre, explicar d'una manera o d'una altra i amb una intenció diferent. En el cas de Pla és cabdal la reflexió sobre els límits i la capacitat del llenguatge per copsar el món, el temps que fuig i els continus matisos de l'existència. Les contínues pràctiques amb la descripció i els retrats humans en són un exemple notable (*Homenots*). La narrativa de Josep Pla és un acte de coneixement versemblant, més que no veritable, que vincula l'escriptor amb la contemporaneïtat i que l'oxigena d'estretes interpretacions.